

0210004, Economics Working Paper Archive at WUSTL Revised.– 2003. <<http://econwpa.wustl.edu:80/eps/dev/papers/0210/0210004.pdf>>. 20.09.2003.

6. Watkins, K., Fowler, P. Rigged rules and double standards: trade, globalization, and the fights against poverty. Oxfam report.– 2001.–276p.<http://www.maketrade-fair.com/assets/english/Report_English.pdf>. 26.06.2003.

7. Intriligator, M. D. Globalization of the world economy: potential benefits and costs and net assessment.– Policy Brief No.33.–Los Angeles: Milken Institute, 2003.–24 p. <http://www.milkeninstitute.org/pdf/globalization_pb.pdf>. 7.10.2002.

8. Стан платіжного балансу України за 9 місяців 2000 року. //Вісник НБУ, №2, 2001,с. 5-9.

9. Бюлетень Національного банку України.–2004.–№7/2004(138).–162 с.

10. Платіжний баланс України за 2003 рік.–К: Національний банк України, 2004.–86 с.

11. Global Economic Prospects and the Developing Countries.–Washington, DC, USA: the World Bank, 2003. – 294 p.

<<http://www.worldbank.org/prospects/gep2004/index.htm>>. 04.09.2003.

12. Global Economic Prospects and the Developing Countries.–Washington, DC, USA: the World Bank, 2002. – 219 p. <<http://www.worldbank.org/prospects/gep2002/index.htm>>. 09.12.2002.

13. Неміцкас А., Сенчук Б., Бабкін О. Україна: Чи сприятливі умови для підприємницької діяльності? – МФК.–2002 р.–131 стор. <[http://ifcln1.ifc.org/ifcext/per.nsf/AttachmentsByTitle/Ukraine_SMESurvey_2002_Ukrainian/\\$FILE/Ukraine_SME_survey_2002_ukr.pdf](http://ifcln1.ifc.org/ifcext/per.nsf/AttachmentsByTitle/Ukraine_SMESurvey_2002_Ukrainian/$FILE/Ukraine_SME_survey_2002_ukr.pdf)>.20.10.2003.

14. Гальчинський А. С., Геєць В. М. та ін. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки)// Шляхом Європейської інтеграції. -К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004.– 416 с.

15. Ukraine. Current Trade vs. Trade Potential (based on TradeSim, version 2). – ІТС, 2003. <http://www.intracen.org/countries/structural03/ukr_7.pdf>.30.10.2003.

Стаття постуила в редакцію 01.11.2004

А. А. ДІРКО,

Донецький національний технічний університет

ВПЛИВ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ-РЕЦИПІЄНТА

Останнім часом проблеми економічного розвитку викликають величезний інтерес не лише вчених економістів, а й широкої спільноти; питання економічного зростання все частіше й частіше обговорюються на конференціях і в пресі. Одним з найбільш гострих питань сьогодення виступає питання факторів економічного зростання. Набуває популярності думка про те, що в сучасних господарчих системах роль класичних факторів розвитку, зокрема, інвестиційного процесу, стає все менш помітною і на світову “арену” виходить такий фактор зростання, як інформація чи знання.

Між тим традиційною є думка, що саме інвестиційна діяльність і циклічність процесів відтворення зумовлюють економічний прогрес будь-якої економіки, який неможливо уявити без ефективно сформованої конкурентноздатної ринкової економіки. Остання ж, в свою чергу, вимагає мобілізації усіх національних ресурсів та абсолютного використання усіх національних переваг. Тож, поза увагою не можна залишати ті інвестиційні джерела, які перебувають за межами країни і які здатні підсилити темпи економічного зростання. Для деяких країн саме міжнародна інвес-

тиційна діяльність, інакше кажучи, надходження і використання іноземного капіталу, визначає умови економічного розвитку. Особливо помітним це питання є для країн з перехідною економікою, зокрема для України. Для таких держав іноземні інвестиції посідають значне місце серед джерел ресурсів для трансформації економіки. Тож важливим є питання про наслідки присутності іноземного капіталу в економіці країни-реципієнта. Ця проблема знаходить відгук в працях таких відомих вчених, як Т.Білоус[3], Є.Балацький, Р.Павліченко[1] та багатьох інших. Між тим воно не є цілком вивченим, вітчизняна економічна думка не приділяє йому достатньої уваги. Цей факт і зумовлює актуальність дослідження впливу прямих іноземних інвестицій на економічне зростання країни.

Метою цієї статті є спроба визначити позитивні й негативні наслідки іноземних інвестицій для економіки приймаючої країни, проаналізувати наслідки залучення іноземного капіталу на прикладі деяких країн, а також розглянути і систематизувати існуючі підходи математичної оцінки впливу закордонного капіталу на економіку країни - реципієнта. Не менш важливим буде визначення можливості використання таких підходів в процесі розробки стратегічного плану залучення іноземних інвестицій до національної економіки.

Отже, розглянемо спочатку наслідки іноземного капіталу для економіки країни - реципієнта.

Імпортований капітал поповнює внутрішні джерела фінансування вкладень. Вакуум в окремих ланках відтворення, створюваний експортом капіталу з країни, заповнюється тією чи іншою мірою імпортом закордонного. Забезпечуючи приплив засобів, увіз капіталу в будь-яких його формах сприяє ослабленню напруженості кредитної сфери країни проникнення. Його знижувальний вплив на процентну ставку банківських кредитів служить додатковим стимулом до внутрішніх інвестицій.

Об'єктивно іноземний капітал не може функціонувати як самозростаюча вартість, не приводячи в рух місцеві продук-

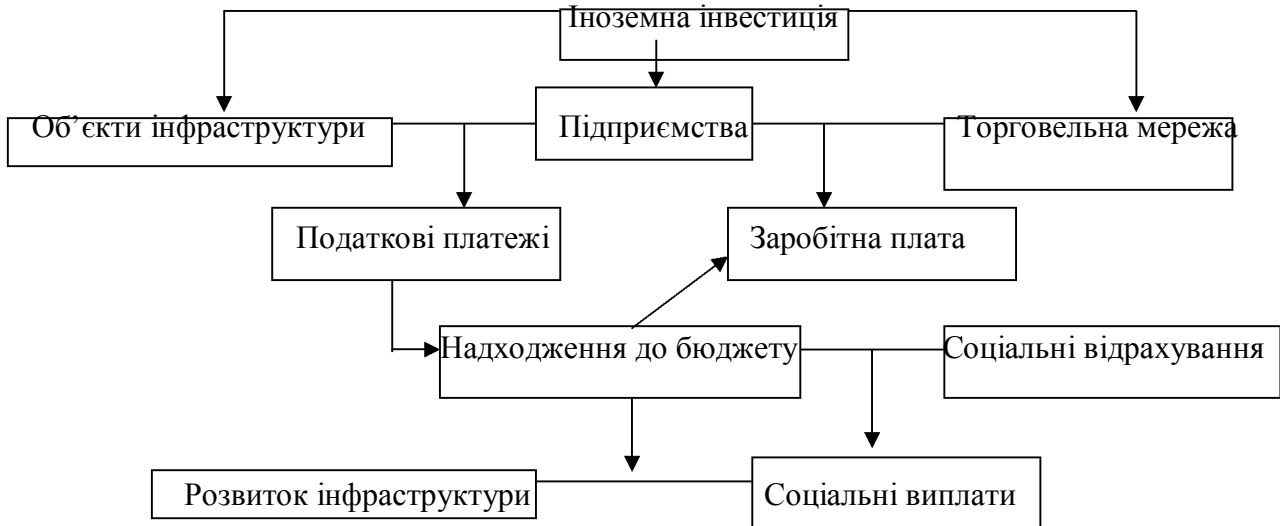
тивні сили, якщо, звичайно, він йде у виробництво, у першу чергу - в основний капітал. У цьому випадку іноземні інвестиції здатні підвищити ефективність виробництва і розширити ринки збуту завдяки підвищенню технічного рівня і збільшенню віддачі засобів праці (через зміну застарілого устаткування, застосуванні нових технологій), а також поліпшенню організації і керування виробництвом і збутом, поглибленим маркетинговим дослідженням, упровадженню схем промислової логістики і т.д.

Не можна також не відмітити, що розширення обсягу виробництва в секторі з іноземною участю, яке супроводжується підключенням до нього місцевих субпостачальників, сприяє розгортанню сполучених галузей. У результаті прискорюється ріст приймаючої економіки в цілому і виникає додатковий попит на кваліфіковану робочу силу, інженерів і вчених.

До того ж залучення іноземних фірм, що працюють на експорт, веде до збільшення експортних доходів країни-реципієнта. Зростає внесок таких доходів у приріст її ВВП. Розширення експорту, насичення його виробами сучасного машинотехнічного комплексу, формованого на території приймаючої країни, динамізує її економічний ріст і додає йому стійкості. Тобто очевидно, що ставка в цьому випадку робиться на те, що, розрахований спочатку на зовнішній попит, цей комплекс згодом переключиться, хоч і частково, і на обслуговування внутрішнього ринку. У результаті підвищиться техно- і наукоємність внутрішніх інвестицій і місцевого виробництва. При цьому іноземна фірма-експортер нерідко йде на створення стратегічних альянсів з місцевими виробниками, відкриваючи їм вихід на світовий ринок.

До невід'ємних переваг закордонного капіталу можна також причислити податкові надходження і заробітну плату працівникам, які, виступаючи доповненням до бюджету, в решті-решт призводять до розвитку інфраструктури і збільшенню соціальних витрат. Цей мультиплікаційний ефект можна представити схематично

(рис.1.).

Рис. 1 – Мультиплікація економічного ефекту від здійснення інвестиції [4, с. 108-109].

Як приклад позитивного впливу закордонного капіталу на національну економіку розглянемо країни Східної і Центральної Європи.

Закордонний капітал є, мабуть, найбільш реальним інвестиційним ресурсом у перехідній економіці східноєвропейських країн. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) залишаються основним джерелом фінансування капіталовкладень, а також дефіциту поточного рахунка платіжного балансу цих країн. Велика їхня роль у забезпеченні економічного росту країн Центральної і Східної Європи, у передачі західної технології, ноу хау і передового досвіду. Незважаючи на світову тенденцію останніх років до скорочення інвестицій, ПІІ в Центральну і Східну Європу, включаючи Росію й Україну, у 2001 р. досягли рекордної оцінки в 28.2 млрд. дол. Проте потенціал регіону в залученні іноземних інвестицій залишається в значній мірі невикористаним. Ряд країн, як і раніше, не має можливості залучити достатні засоби внаслідок незадовільних темпів реформування своєї економіки.

Лідерами в залученні іноземних інвестицій є Польща, Угорщина і Чехія, на частку яких стабільно приходить біля половини іноземного капіталу, що надходить у країни Центральної і Східної Європи. Припливу ПІІ в ці країни сприяють

відносно сприятливі інвестиційні рейтинги великих міжнародних агентств (Moody's, Standard and Poor's, Fitch-IBCA і ін.), що відбивають політичну й економічну стабільність країни, їхній сприятливий інвестиційний клімат.

Очевидно, що існує деяка залежність між темпами економічного росту і припливом ПІІ в країну. Однак характер цього зв'язку не є однозначний. З одного боку, ріст може бути прискорений значними вливаннями іноземного капіталу, що приносить із собою нові технології і потужності, управлінський досвід, а також надає вихід на світовий ринок. З іншого боку - іноземні інвестиції направляються в першу чергу в країни, що вже домоглися найбільших успіхів у створенні ринкової економіки й у виході на траєкторію економічного росту.

Але звернемося до фактів. Економічний підйом в Угорщині за останні кілька років був багато в чому забезпечений стабільним припливом ПІІ. Так, найбільш високий ступінь проникнення іноземного капіталу (найвища частка іноземних підприємств у всіх галузях) досягнута в Угорщині. У промисловості 73% продажів і 46% зайнятих приходяться на іноземні компанії (дані за 1999 р.). Частка іноземного капіталу в промисловості підвищилася до 50% вже в 1994 р. і продовжувала рости в дру-

гій половині 90-х років, що вивело Угорщину на один рівень з Ірландією і Малайзією - країнами з найбільшим іноземним проникненням. Нарешті, третє місце належить Чехії, де сплеск активності закордонних підприємств спостерігався в 1994-1996 р., а також трьома роками пізніше, що дозволило Чехії майже вдвічі скоротити розрив і своє відставання по даному показнику від Угорщини. Саме в Угорщині з високою ступінню проникнення капіталу характерна більш питома вага галузей високих технологій машинобудування, автомобільної й електронної промисловості, телекомунікацій). Реструктуризація особливо швидко відбувалася саме в Угорщині, де за 1993-2000 р. у продажах на внутрішньому і світовому ринках значно зросла частка високо- і середньотехнологічних галузей (у той час як низькотехнологічні галузі переживали різке скорочення виробництва). Подібна структурна трансформація дозволила угорським виробникам підвищити свою конкурентоздатність на макrorівні, збільшити доходи від експорту і підтримати економічний ріст. Частка вільних економічних зон, у яких розташовується більшість іноземних філій, склала в 2001 р. 44% промислового виробництва Угорщини і 30% її експорту.

Філії іноземних компаній підвищили конкурентоздатність країни на світових ринках і сприяли загальному пожвавленню інвестицій у промисловий сектор. У той же час найбільш благополучна за критеріями трансформації Словенія залучає дуже обмежені обсяги іноземного капіталу. З іншого боку, у Польщу значні потоки інвестицій стали направлятися лише після того, як був переборений спад виробництва.

Аналізуючи факти, можна зробити декілька висновків: по-перше, прагнення країн регіону проводити політику залучення закордонного капіталу свідчить про те, що в процесі трансформації вони багато в чому роблять ставку саме на ПІІ; по-друге, посилення позитивного впливу іноземного капіталу на економіку зумовлено в цих країнах (особливо в Польщі, Словаччині і Чехії) можливостями залучення ПІІ в ре-

льний сектор, і насамперед у розвиток високотехнологічних виробництв експортної орієнтації. Крім того, багато в чому саме завдяки прямим інвестиціям країни Східної Європи завдячують відносно швидким переорієнтуванням товарної структури продукції, наблизивши її до стандартів ЄС.

Проте позитивний вплив іноземного капіталу на економіку приймаючої країни просліджується не лише на макrorівні. По продуктивності праці іноземні підприємства приблизно в два рази випереджають вітчизняні (виключення складають лише Польща і Словенія). Це зумовлено високою ефективністю нових складальних підприємств, котрі належать іноземним інвесторам, їх більш вузькою спеціалізацією, меншою кількістю управлінського та дослідницького персоналу [6, с. 48-50].

Іноземна присутність може і негативно впливати на відтворювальний процес у країні-реципієнті. І тут доцільно привести думку відомого вченого-економіста Лаврова, який сформулював її так: “до будь-якої іноземної допомоги необхідно ставитися дуже обережно. Найкраще діяти за принципом: хочеш бути незалежним і багатим – працюй у своїй країні, реформуй свою економіку, створюй багатства для себе і експортуй їх за кордон. Хочеш бути злиденним і залежним – отримуй іноземну допомогу” [4, с. 118]. Тож розглянемо на даному етапі деякі аргументи в підтримку такої точки зору.

Інвестиції закордонних фірм є джерелом додаткових засобів для фінансування внутрішніх капіталовкладень лише доки репатріація прибутків не перевищить ці інвестиції.

За час реформ як резиденти, так і нерезиденти розробили витончені схеми укріття прибутку і відведення її від оподаткування (а нерідко і частини фонду заробітної плати, щоб не робити відрахування в позабюджетні фонди). Такого роду схеми реалізуються через використання грошових сурогатів, різноманітних форм неплатежів. Більш того, іноземні інвестори, використовуючи свою маркетингову перевагу, різні способи відхилення від стандартних фіскальних процедур, методи

обмежувальної ділової практики, а також надані їм пільги, здійснюють значну частину своїх експортних і імпорتنих операцій в обхід стандартних митних пошлин. Приховані кожним з цих способів прибутки, як правило, ідуть за рубіж.

До того ж, як свідчить світова практика, прямі інвестиції часто не ведуть до поліпшення структури нагромадження і виробництва в приймаючій країні, оскільки іноземні фірми, керуючись теорією життєвого циклу продукції, переводять за рубіж переважно ті технології і те устаткування, що у їхній країні втратили статус новітніх.

З ускладненням виробництва транснаціональних компаній (адже саме вони останнім часом набувають статусу найактивніших іноземних інвесторів) слабшають їхні контакти з місцевими субпостачальниками. Виникають сфери, котрі керуються через кордон і слабо зв'язані з національ-

ною економікою. А оскільки устаткування, комплектуючі і запасні частини надходять по внутріфірмових каналах з-за кордону, то і додатковий попит на робочу силу виникає не в країні оперування, а в країні базування материнської ТНК [3, с. 62-65].

Прямі іноземні інвестиції у виробництво з орієнтацією на збут на внутрішньому ринку можуть привести до відтоку валюти, адже інвестори, які продадуть товари за гривні (злоті, крони, рублі або іншу грошову одиницю), змінять їх на євро, долари або іншу тверду валюту, щоб вивести за кордон. Отже, така ситуація призводить до відтоку валюти з країни [5, с. 18].

На етапі обговорення проблем, пов'язаних із притоком закордонного капіталу, не можна не розглянути ситуацію в Україні. В таблиці 1 наведені статистичні дані обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну.

Таблиця 1.

Прямі іноземні інвестиції в Україну¹

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн. дол. США	483,5	896,9	1438,2	2063,6	2810,7	3281,8	3875,0	4555,3	5471,8	6657,6

¹ За даними Державного Комітету статистики України

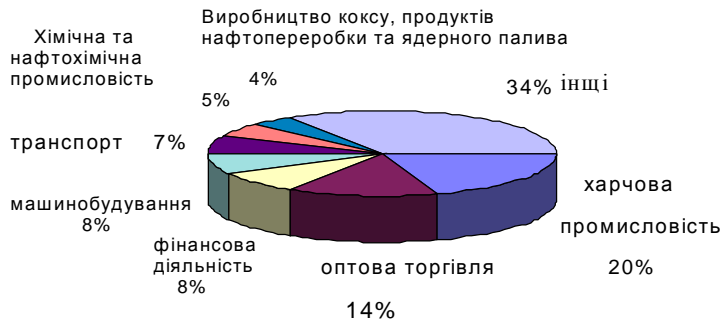
Крім маленького обсягу інвестицій, який одержала наша держава за всі роки незалежності, участь іноземного капіталу в економіці країни можна охарактеризувати наступною тенденцією: залучення інвестицій йде в регіони, що вже є порівняно благополучними в цьому аспекті (Київ і Київська область); продовжується відсталість периферійних зон, котрі знаходяться в умовах глибокої кризи (регіони західної України). Тобто підсилюються регіональні диспропорції в державі.

Не менш втішною є картина галузевої структури інвестицій (рис.2).

Більше 60% іноземних інвестицій зосереджено в п'яти галузях - харчовій промисловості, внутрішній торгівлі, машинобудуванні, фінансах та паливній промисловості. Стає очевидним, що найбільший інтерес для іноземних інвесторів становлять види діяльності, пов'язані з безпосереднім обслуговуванням внутрішнього ринку та видобутком ліквідної сировини. На-

ведена картина не відповідає як існуючій експортній спеціалізації України, так і орієнтирам розвитку високотехнологічних виробництв, декларованих у численних програмах і стратегіях розвитку нашої держави [2, с.12-13].

Отже, присутність іноземних інвестицій має як ряд позитивних, так і ряд негативних наслідків для країн - реципієнтів. Тому при аналізі ситуації з іноземним інвестуванням чи розробці стратегічних планів щодо залучення капіталу з-за кордону, доцільно було б брати до уваги й математичні методи оцінки впливу іноземних інвестицій. Ці методи розроблені вченими, проте існує думка, що багато з них не є логічно завершеними і не дають кінцевих формул, які б чітко визначали залежність темпів росту економіки приймаючої країни від іноземного капіталу. Розглянемо деякі моделі, що набули особливої прихильності спільноти вчених-економістів.

Рис.2.. Структура прямих іноземних інвестицій в Україні за видами діяльності [7]

Диференціальна модель перерозподілу капіталу між країнами (модель В. Леонт'єва). Сутність цієї моделі полягає у відтворенні функціонування розвинутих країн і тих, що розвиваються. Зв'язок між ними підтримується потоком інвестицій, які вивозяться з розвинутих країн. Для розвинутих країн Леонт'єв зводить свої розробки до двох співвідношень:

1. Принцип мультиплікатора, що задається Р рівнянням $I(t) = sY(t)$, де Y - випуск (валового національного продукту) у даній групі країн, I - обсяг інвестицій у розвинутих

країнах, s - норма нагромадження (інвестування) чи мультиплікатор інвестицій.

2. Принцип акселератора, який задається рівнянням $Y(t) = I(t)/b$, де b - коефіцієнт приростної капіталоємкості чи акселератор інвестицій.

Для одержання рівняння для розрахунків випуску в країнах, що розвиваються, Леонт'єв комбінує принцип мультиплікатора й акселератора:

$$Y^*(t) - (s^*/b^*)Y(t) - (h/b^*)Y(0)e^{(s/b)t} = 0 \tag{1}$$

У загальному випадку, коли $s^*/b^* \neq s/b$, рівняння (1) має наступне рішення:

$$Y^*(t) = Y^*(0) - \frac{H(0)}{b^* (s/b - s^*/b^*)} * e^{(s^*/b^*)t} + \frac{H(0)}{b^* (s/b - s^*/b^*)} * e^{(s/b)t} \tag{2}$$

Отже, ця модель передбачає залежність економічного зростання у країнах, котрі розвиваються, від темпів росту в розвинутих країнах, а також від початкового значення капіталу, що вивозиться з розвинутих країн.

Параметри моделі В. Леонт'єва досить неважко оцінити, отже, ця модель

може використовуватися в практичних розрахунках, при цьому принаймні, у двох напрямках. По-перше, як інструмент прогнозування і для одержання тимчасових показників ВВП для двох груп країн при різних параметрах, а по-друге, з її допомогою можна прямо оцінювати деякі параме-

три, необхідні для досягнення заданого результату.

Модель економічного росту на базі виробничих функцій (модель Вельфенса-Джесиньськи). Вона може служити для оцінки впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток конкретної країни.

Ця модель базується на традиційному апараті виробничих функцій. Загальний вид виробничої функції Вельфенса-Джесиньськи, яка описує економічне зростання у приймаючої країни, можна представити наступним чином:

$$Y(t) = [K(t)+H(t)]^b [L(t)]^{1-b} e^{\alpha t} \quad (3)$$

де Y -випуск (ВВП чи ВНП); K -основний капітал місцевого походження (внутрішні основні фонди); H - основний капітал іноземного походження (іноземні основні фонди); L — чисельність зайнятих у національній економіці; α - темп науково-технічного прогресу; β – статистично оцінюваний параметр.

На жаль, модель Вельфенса-Джесиньськи має ряд недоліків. По-перше, в цій моделі загальний обсяг основного капіталу країни - реципієнта складається з накопиченого внутрішнього капіталу і прямих іноземних інвестицій, а це неможливо через наявність лагів між освоєнням інвестиції і вибуттям основних фондів. Другою небезпекою виступає ймовірність двійного підрахунку, адже матеріалізовані в основних фондах ПІІ, як правило, враховуються в національній статистиці по врахуванні приросту внутрішнього основного капіталу. По-третє, модель, запропонована Вельфенсом-Джесиньськи, передбачає рівну ефективність вітчизняного капіталу і іноземних інвестицій, а це суперечить фактам і сучасним тенденціям.

Моделі взаємодії місцевих і іноземних інвестицій (моделі типу "хижак-жертва"). Ця модель відображає економічні залежності між показниками інвестиційної активності місцевих і іноземних фірм. Для ілюстрації того, як працює ця модель, можна приклад найпростішу модель такого типу і показати, як вона може

бути використана при дослідженні ролі ПІІ в розвитку національної економіки. У загальному випадку розглядаються місцеві підприємства і підприємства за участю іноземного капіталу. Динаміка розвитку цих секторів, як правило, описують наступними моделями:

$$dY/dt = aY + bYY^*, \quad (4)$$

$$dY/dt = cY^* + hYY^*, \quad (5)$$

де a , b , c і h - параметри моделі, отримані на основі економетричних розрахунків. Перемінні Y і Y^* відображають динаміку числа підприємств відповідних секторів економіки, однак іноді під ними маються на увазі обсяги виробництва іноземного і місцевого секторів економіки.

Сутність моделі типу "хижак-жертва" полягає у взаємодії іноземних і місцевих підприємств, причому підприємства одного сектора можуть розширювати своє виробництво за рахунок підприємств іншого. Іноді взаємодія може впливати на розвиток економічної діяльності фірм таким чином, що вона буде прискорюватися. Тоді з моделі (4)-(5) випливає, що темпи приросту сукупного випуску ($Y + Y^*$) підкоряються наступному рівнянню:

$$\lambda = a + m [c - a + (1 - m)(b + h)(Y + Y^*)], \quad (6)$$

де λ - темп економічного росту ВВП ($Y + Y^*$); m - частка зробленого продукту на підприємствах з іноземним капіталом в сукупному обсязі виробництва $m = Y^*/(Y + Y^*)$.

Серед недоліків цієї моделі зазначимо наступні: по-перше, прямі іноземні інвестиції в цих моделях відображаються непрямо; по-друге, інвестиційні процеси в них взагалі не досліджуються; по-третє, встановити зв'язки в розвитку іноземного й національного секторів економіки досить важко, тому цей метод технічно та методологічно досить місткий.

Модифікована різницева модель мультиплікатора-акселератора. В основі цієї моделі лежить принцип мультиплікатора $I = s$ і акселератора $\Delta Y = k$, I сумарні інвестиції в основний капітал (капіталовк-

ладення) у році t ; Y - зроблений продукт (ВВП) у році t ; s — середня схильність до інвестування (мультиплікатор); k - прирісна капіталоємність виробництва (акселератор). Комбінація принципів мультиплікатора й акселератора дає наступне різницеве рівняння

$$B_{t+1} = (1 + sk)Y_T \text{ рішенням якого є}$$

проста статична виробнича функція:

$$Y_t = Y_0(1+sk)^t \quad (7)$$

λ - темп приросту ВВП, то з (7) впливає очевидна рівність $\lambda = sk$, що може бути записане в такий спосіб:

$$\lambda = s [(1-m)b + mb^*], \quad (8)$$

де $m = I^*/I$ частка прямих іноземних інвестицій (I^*), здійснюваних підприємствами за участю іноземного капіталу, у загальній масі капіталовкладень; $b = \Delta X / (I - I^*)$ - акселератор інвестицій місцевого сектора; $b^* = \Delta X^* / I^*$ - акселератор інвестицій іноземного чи сектора акселератор ПІІ; X - продукція, зроблена місцевим сектором; X^* - продукція, зроблена іноземним сектором; $Y = X + X^*$.

Формула (8) відображає залежність темпів економічного росту (λ) від інвестиційної активності в країні (s), частки інвестицій іноземного сектора (m) і віддачі від інвестицій у двох секторах (b і b^*). З неї виводиться остаточне рівняння, що показує вплив частки ПІІ на темпи економічного росту в країні-реципієнті:

$$\lambda_F - \lambda_S = s(b^* - b)(m_F - m_S) \quad (9)$$

де параметри λ_F , λ_S , m_F , m_S несуть те ж значення навантаження початкових і кінцевих станів, що й у попередніх випадках

Як і в попередніх випадках, різницєва модель мультиплікатора-акселератора має ряд недоліків. Найголовніший з них – повне інформаційне забезпечення, адже для розрахувань по цій моделі треба мати дані не тільки про обсяг ПІІ, в порівнянні

із сукупним обсягом інвестицій у національній економіці, але і обсяги зробленої продукції місцевим і іноземним секторами. Крім того, на практиці, як правило, рідко спостерігається висока стійкість значень акселераторів. Особливо великі перепади виникають в перехідних економіках (до яких відноситься і Україна) і економіках, що змінюють свій режим функціонування, наприклад, при переході від рецесії до росту і навпаки [1, с. 52-59].

Таким чином, модель акселератора-мультиплікатора з урахуванням фактора ПІІ дозволяє проводити з мінімальними зусиллями крапкові розрахунки по з'ясуванню їхньої ролі для прискорення економічного росту, при чому такі розрахунки не слід переносити на інші періоди.

Враховуючи всі недоліки кожної моделі можна зробити висновок, що саме різницєва модель мультиплікатора-акселератора є найбільш придатною до застосування в розрахунках для країн з перехідною економікою.

Отже, виходячи з вищеведеного, можна зробити висновок, що серед математичних методів оцінки впливу іноземних інвестицій на економічний ріст найбільш відомими є диференціальна модель міжстранового перерозподілу капіталу (модель В. Леонт'єва), модель економічного росту на базі виробничих функцій (модель Вельфенса-Джесиньськи), моделі взаємодії місцевих і іноземних інвестицій (моделі типу «хижак-жертва») і модифікована модель мультиплікатора - акселератора. Кожна з перерахованих моделей має недоліки, тому їхнє застосування варто здійснювати разом з емпіричним і статистичним аналізом. Проте, модифікована модель мультиплікатора-акселератора виступає найбільш придатною для застосування в країнах з перехідною економікою.

Література

1. Балацкий Е., Павличенко Р. Иностранные инвестиции и экономический рост: теория и практика исследования

ния//Мировая экономика и международные отношения. – 2002. - № 6.

2. Беліма М. Регіональний розвиток України та прямі іноземні інвестиції// Економіка, Фінанси, Право. - 2002. - № 12.

3. Белоус Т. Прямые иностранные инвестиции в России: плюсы и минусы// Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 9.

4. Борщевський В. В. Іноземні інвестиції як чинник регіонального розвитку// Фінанси України. – 2003. - № 10.

5. Фомін С. С. Чи потрібні нам іноземні інвестиції?// Політика і час. – 2001. - № 3.

6. Шакина А. Прямые иностранные инвестиции в странах Восточной Европы// Мировая экономика и международные отношения. – 2003. - №2.

7. <http://www.investua.com/Ukr/investpr.html> «Інвестиційні пропозиції Київської адміністрації та Київських підприємств», [02.05.2003 р.]

Статья поступила в редакцию 08.09.2004

В.С. БЕЛОЗУБЕНКО,

Донецкий государственный университет экономики и торговли,

А.С. УСОВА,

Донецкий национальный технический университет

МОДЕЛИРОВАНИЕ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НА УРОВНЕ РЕГИОНОВ МИРА

Современная международная экономика характеризуется активным интеграционным взаимодействием стран в различных формах практически во всех регионах. Мировая практика свидетельствует, что для обеспечения реальных сдвигов в общественно-экономическом развитии стран-участниц регионализации, чрезвычайно важно обосновать целесообразность тех или иных интеграционных мероприятий, объединить рыночную основу и политические механизмы взаимодействия.

В настоящий момент не сложилось единой синтетической теории региональной интеграции, существует множество разногласий в объяснении важнейших аспектов этого комплексного явления. К тому же существующие теоретические концепции пока не в состоянии полноценно отразить развитую практику интеграции.

Ввиду существования множества социальных, экономических и политических противоречий в процессе интеграционного взаимодействия стран, вопросы моделирования интеграционных процессов достаточно актуальны как в плане обнаружения причинной обусловленности их раз-

вития, так и в плане выявления их влияния на общественно-экономический прогресс интегрирующихся стран. Моделирование интеграционных процессов имеет большое практическое и теоретическое значение, так как позволяет выявить результативность интеграционных процессов и является теоретико-методологической основой для анализа особенностей их развития.

Вопросам изучения международной интеграции, ее региональных особенностей и противоречий, социально-экономических последствий уделяется значительное место в отечественной и зарубежной литературе. Подавляющее большинство работ рассматривают интеграцию как явление современного этапа международных отношений, проявляющееся в конкретных условиях региона. В то же время вопросам универсализации подходов к интеграционным процессам в мировом масштабе, исследованию их результативности и противоречий, проблеме соотношения рыночных и политических начал интеграции уделяется сравнительно меньше внимания.

©В.С. Белозубенко, А.С. Усова, 2004